

Nog een enkel woord over den leeftijd der „doktersbaar”. Hierop komt namelijk een jaartal voor, en wel 1781. Dit wordt als jaar van oorsprong beschouwd. De aard der schilderstukjes, de primitieve wijze van uitvoering, de kleeding der figuren, de voorstellingen der interieurs en de versieringen op de stijlen wijzen echter op een veel hooger en ouderdom. Het wil mij dan ook voorkomen, dat het jaartal 1781 het tijdstip aangeeft, waarop de baar is opgehaald en bijgewerkt. Uit verschillende kleinigheden valt op te maken, dat door een vreemde hand later herstellingen zijn aangebracht. Voor de meening, dat de baar veel ouder moet zijn dan van 1781, pleit ook het volgende. In de oudste uitgave van „Koddige en ernstige Opschriften” van JEROEN JEROENSE, uit het jaar 1682, vond ik drie van de gedichtjes, die hierboven zijn aangehaald, terug. JEROEN JEROENSE vertelt daarbij, dat zij voorkomen op de apothekers- en chirurgijnsbaar te Dokkum. Het is best mogelijk, dat hier Dokkum met Workum verward is, want de genoemde schrijver was niet altijd even nauwkeurig. Maar ook is het mogelijk, dat de plaatsopgave juist is, en dat de baar van Dokkum naar Workum is overgebracht. Zij neemt, wat de schilderstukjes betreft, onder de andere baren een heel afzonderlijke plaats in. Hoe het zij, het is zeer waarschijnlijk, dat JEROEN JEROENSE de versjes van de hier beschreven baar heeft overgenomen, en dan moet zij dus reeds vóór 1682 bestaan hebben. Op een desbetreffende vraag kreeg ik bericht, dat thans te Dokkum niets meer van bijzondere lijkbaren bekend is.

September 1923.

DE HORTUS BOTANICUS VAN DE FRANEKER HOOGESCHOOL,

DOOR

Dr. J. W. NAPJUS, *arts te Siddeburen.*

Nadat in 1585 de hoogeschool te Franeker was gesticht, werden al spoedig voor vier faculteiten hoogleeraren aangesteld, maar door verschillende omstandigheden werd pas in 1589 het professoraat in de medicynen aanvaard door ALARDUS AULETIUS. Zooals toen ter tijde gebruikelijk was, werd aan den hoogleeraar in de geneeskunde ook het onderwijs in de kruidkunde opgedragen. Om het onderwijs in dit vak goed tot zijn recht te doen komen, was een kruidentuin in de eerste plaats noodzakelijk. Deze bestond echter niet; wel was er bij de Academie een tuin aanwezig en dezen heeft AULETIUS op eigen kosten zoo goed mogelijk aan het onderwijs in de kruidkunde dienstig gemaakt. Bij zijn dood in 1606 ging deze particuliere onderneming te niet, want in 1620 werd tevergeefs tot de Gedeputeerde Staten van Friesland het verzoek gericht den verwaarloosden tuin op te knappen. Daarom besloot in 1623 de Senaat van de Universiteit den tuin te verhuren. In 1631 echter wist de hoogleeraar in de geneeskunde, MENELAUS WINSEMIUS, het zoover

te krijgen, dat de huur van den tuin werd opgezegd en hij daarover de vrije beschikking kreeg. Gedeputeerden motiveeren dit besluit aldus 1): „Alsoo bij ons nodigh ende dienstigh bevonden is tot gerieff van de studerende jeugt in medicina, binnen onse academie tot Franeker hortum publicum op te richten, soo ist, dat wij daer toe gecommitteert hebben Dr. MENELAUM WINSEMIUM, Professorem derselver faculteyt in de voors. Academie, omme op het allerspoedigste daermede in 't werck te treden ende deselve behoorlijcken doen voorsien, met allerleye kruiden daer tot dienstigh ende requireert, mits niet exciderende somma van vijfhonderd fl., authoriserende voorts den Boum. Lens de muyr, gaende om dese plaetse, nae behoren tot minsten costen van 't Landt te doen repareren”.

Na den dood van WINSEMIUS in 1639 heeft zijn opvolger JOHANNES ANTONIDES VAN DER LINDEN de zorg voor den hortus van ganscher harte op zich genomen en werd zelfs voor den hoogleeraar in de kruidkunde een huis gebouwd grenzende aan den hortus. Nadat VAN DER LINDEN naar Leiden vertrokken was in 1651, heeft zijn opvolger PHILIPPUS MATTHAEUS SEN. moeite noch kosten aan den hortus gespaard, zoodat de kosten zoo hoog opliepen dat de gedeputeerden hem ter bezuiniging jaarlijks een vaste som van / 300.— per jaar toestonden voor aankoop van potten en planten, welke som echter spoedig verhoogd werd met / 100.— „dat deselve somma tot behoorlijke effectueringe van deselve plantinge niet genoegsaam is” 2).

Tengevolge van den aandrang van WINSEMIUS was na goedkeuring door gedeputeerde Staten ook een hovenier of hortulanus door den senaat benoemd. De eerste was JOH. SCHOVINGIUS en in 1652 werd tot zijn opvolger genoemd HERMANNUS VAN MUNSTER. Spoedig echter trokken gedeputeerde staten deze benoeming aan zich, want in 1682 kreeg HANS WILLEM HOLTS, hortulanus der academie, tractementsverhooging van wege de Staten „voor syn getrouwe diensten”. Zijn opvolger werd in 1721 zijn zoon JOHANNES HANSES HOLTS, totdat deze niet meer in staat was zijn ambt volledig te vervullen. Hij werd in 1752 „met een commissie als Landscherger begiftigd” en opgevolgd door DAVID MEESE, die reeds een jaar lang buiten bezwaar van den lande in den hortus had gewerkt. Deze MEESE was in 1723 te Leeuwarden geboren, waar hij in de bloemkweekerij van zijn vader had gewerkt en tevens in den prachtige tuin van AREND VAN LENNEP, kapitein geweldiger der Friesche en Nassausche regimenten, groote practische kennis had opgedaan, een tuin, waarvan gezegd werd, dat hij bijna alle planten der wereld bevatte (hortus, omnis terrae clivitas vegetabiles fere continens).

De Curatoren der Academie steunden van ganscher harte de plannen van MEESE om den hortus zoo goed mogelijk te maken, zoodat men, nadat MEESE vijf jaar lang onder leiding van prof. OUWENS aan het hoofd van den hortus had gestaan, reeds 3000 verschillende plantensoorten in den botanischen tuin kon vinden. Tengevolge van de uitbreiding van het aantal gewassen was een belendende tuin bij den hortus getrokken en namen de werkzaamheden van MEESE hand

1) Resol. Gen., 13 April 1632. BOELES, Franeker Hoogeschool en Athenaeum, I, bldz. 411.

2) Res. Gen., 19 Maart 1662.

over hand toe, zoodat hij verhooving van zijn salaris vroeg, dat bestond uit vrije woning en / 28.— in de zes weken. Onder goedkeuring van prinses ANNA stonden Curatoren hem een salarisverhooving van / 250.— per jaar toe. Tevens werd er een oranjerie gebouwd met een 15 Meter hooge koepel voor warme kasplanten, omdat prof. OUWENS had „geklaagd door de veelheit der planten, die seer teder moeten bewaart worden, niet in staat te zijn, die in den winter te kunnen bewaren”.

De tuinknechten, die MEESE voor zijn werkzaamheden noodig had, moest hij uit eigen zak betalen, totdat de Curatoren begonnen te vreezen, dat MEESE den hortus, die „nooit voor desen soo is gecultiveerd” voor den botanischen tuin te Groningen zou verwisselen en zij dan niet gemakkelijk „sulk een bequaam subject in de hortus souden kunnen bezorgen”. Gedeputeerden besloten daarom op verzoek van Curatoren in 1763 het tractement van MEESE nogmaals met / 150.— te verhoogen. In 1766 schreven Curatoren aan den Stadhouder, . . . dat de hortulanus MEESE zig door syne uitmuntenden ijver en dagelijksche applicatie, de agting van de geleerde wereld zoodanig waardig maakt, dat hij wel soude meriteren in zijn gering bestaan bij gelegenheit gesoulageert te worden”. Men kende hem nu het beneficium liberae bursae, toe, welk voorrecht voor degenen die te Franeker gevestigd waren in geld werd omgezet, n.l. / 2.80 in de week.

MEESE was niet alleen op practisch gebied een zeer bekwaam man, maar hij gaf ook eenige werken op botanisch gebied uit, die door deskundigen zeer werden gewaardeerd n.l. *Flora Frisica* of Lijst der planten, welke in de prov. Friesland gevonden worden (Fran. 1760). Het XIX Classe van de *Genera Plantarum* van CAR. LINNAEUS, syn-genesia genaamt, opgehelderd en vermeerdert. Mitsgaders een berigt van een nieuw-Botanisch stuk aangaande het leeren kennen der Planten kort na hunne geboorte of uytspuyting uyt het zaad. Alsmede de Beschrijving en afbeelding van een zeldzame en zonderlinge zeeplant (Leeuw. 1761). Ten derde: *Plantarum rudimenta, siveillarum methodus ex differentia earum seminum. cotyledonum: caet* (Leeuw. 1763). Hiervan hadden slechts 2 stukjes het licht gezien, toen MEESE 23 Augustus 1770. overleed. Zijn verdiensten werden in het licht gesteld door prof. NIC. MULDER in zijn „*Oratio de meritis DAVIDIS MEESE, cum Botanicis tum aliis, habita a. d. 1 Oct. 1832*”.

Hij werd opgevolgd door zijn zoon BERNARD CHRISTIAAN MEESE, die toen pas 16 jaar oud was en student in de geneeskunde te Franeker op een jaarwedde van / 242.60 en / 150.— voor een tuinknecht en daarbij het beneficium liberae bursae. Hij overleed echter reeds in 1775 en tot zijn opvolger werd benoemd WILLEM SEMLER en na diens dood in 1781 AREND VLASKAMP, die beiden goed hun plicht vervulden, zoodat den laatste tweemaal een salarisverhooving van / 100.— werd toegestaan. Na de opheffing van de Academie op 3 November 1811 werden in 1812 293 planten in bakken en potten naar de hortus te Groningen vervoerd en de rest 30 October 1813 publiek verkocht.